

Ah, agamjan, ah...

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ah, agamjan, ah... AH, AGAMJAN, AH...

Belli suratkeş Bedri Baýkam şeýle diýýär:

«- Özüni atatürkçi yqlan edip bu uruşda Russiýanyň arkasyna geçenleri-de taryh bagışlamaz».

Bedri Baýkam sungat adamsyna mahsus duýguçylygy bilen biziň hemmämiz ýaly uruşlara garşy, muňa şübhe ýok.

Eýse bu diňe Ukraina bilen Russiýanyň arasynda bolýan uruşdyr öydýänizmi? Bu «kartinany» çekenler kim? Uruşyň geosyýasy, ideologiki köküniň, strategiýasynyň üstünde pikir alyşmazdan düýpli gürrünlere girip bolarmy?

“Görünmeýän bir el” bar we şu sebäpli tizara taryhy prosese seretmäge mejburdyrys. “Çotgany” elinde saklaýanyň kimdigini görmek lazym!

Munuň üçin kän-kän yza, ABŞ-nyň imperialistik güýç hökmünde orta çykan XIX asyra çenli gitmeli.

«Sowuk uruş» döwründe ABŞ-nyň howpsuzlyk boýunça birinji öñünde goýan maksady Ýewraziýa yklymyny gözegçilik astyna almakdy. Şeýle-de:

Prezident Ruzweltiň birinji öñe sürýän prinsipi «ýeke-täk dünýäli uniwersallykdy». Ýagny, Stalin bilen dostluk.

Ol ölenden soň Prezident Garri Trumen halkara gatnaşyklary harbylaşdyrды. «Sowet giňelmeginiň öñünü almak doktrinasy» ady bilen 1949-njy ýylда Sowet Soýuzyny gurşap alan «Uly ýarymaý» maksatnamasyny durmuşa geçirdi. Koreýadan tä Wýetnama çenli aralykda bolan uruşlary şu maksat bilen turuzdy.

Agressiw syýasaty saýlap alan ABŞ diňe uruşdyr žandarmlyk bilen däl-de, «Marşall meýilnamasy» bilen täze guran IMF we Bütindünýä bankynyň üsti bilen ykdysadyýetiň üstünde

gözegçiliği ýola goýup, özüne garaşly global gatnaşyklary ösdürdi. Muňa eýermeýän ýurtlary döwlet agdarlyşyklary we ş.m. ýollar arkaly «mugyra getirdi».

Mysal üçin: 60-njy ýyllarda Prezident Kennedy döwlet garaşsyzlyk hereketlerini basyp ýatyrmak üçin MRU (CIA) tarapyndan taýýarlanan «Ösüş üçin hyzmatdaşlyk maksatnamasy» atly tolgunşyklara garşı meýilnamany durmuşa geçirdi. ABŞ häzirki status-kwosyny saklap galmak üçin her ýola baş urdy.

• HAKYKY YÜZİ

Has ýakyn taryha geleliň: 90-njy ýyllar...

«Sowuk uruşdan» soňky bolup geçen hoşniýetlilik we oňyn howpsuzlyk atmosferasy juda gysga wagta çekdi. Muny bozanam ýene ABŞ boldy. Ol daşarky syýasatyny ýene ýygjam harbylaşdyrma prosesine atardy.

Pars aýlagy urşy üçin döredilen Günbatar koalizasiýasy döwründe ABŞ-nyň prezidenti uly Buşyň merkezinde «Amerikan imperiýasynyň» agalyk sürüyän «Täze dünýä düzgüni» maksatnamasyny güýje girizdi. Täze ýigrimi iki ýurt döretmegi maksat edinen Beýik Ýakyn Gündogar maksatnamasy munuň miwesidi.

ABŞ «assimetrik howp» tüýsünde goşunyny Yraga, Owganystana, Somalä, Gaitä, Siriýa we beýleki ýurtlara saldy.

«11-nji sentýabr» akty bilen ABŞ bu strategiýanyň esaslaryny ýerli-ýerine oturdyp, «halkara terrorizmine garşı uruş» diýip, öni-ardy görünmeýän çozuşlaryň başyny başlady. Globallaşmagyň we postmodernizmiň barha ýyrtyjylaşdyran amerikan gegemoniýasy «dünýäniň ketdesi» bolmak arzuwyny hiç goýbolsun edesi gelmedi.

Şular ýaly neoliberal syýasatlaryň-täze konserwatiw hereketiň amerikan daşarky syýasatynyň ugrunu kesgitländigi nädip bilnenok? Meselem, Carlz Krauthammeriň ady nämüçin tutulanok? 80-nji ýyllarda nasional döwletleriň «taýma müddetine» möhüm we progressiw üýtgeşme hökmünde baha beren köne troskiçi, täze konserwatiw neokonlar (neokonserwatistler) kim, tanajak bolýan bir barmy?

Neokonlar Jeýms Bernhemeniň, Robert Kaganyň, Deniel Fridiň adyny

eşitmedikler ABŞ-nyň hakyky yüzünü nädip bilibiler? Ya-da «tümlükleriň prinsi» Riçard Perl?

Haýsysyny ýazaýyn:

Konserwatiwleriň «Nikson merkezi» («Nixon Center») atly düşünje merkeziniň ABŞ-nyň daşary ýurtlara meçew bermeginden duýýan ynjalyksyzlygyny her pursatda dillenýändigini eşitmedik bolubilmikä, Bedri Baýkam?

• ULY SURAT

Global howpsuzlyk meseleleriň üstünde pikir ýuwürtmän Ukraina-Russiýa ursuny düşünip bolarmy? Resmi taýdan yylan edilýän döwürlerden oba göçdi. Bedri Baýkam «wekilçilik ursy» diýilýän adalgany eşitmezlige haky ýok! Ýagdaý şeýle bolýan bolsa, Ukraina-Russiýa ursuny kimler, nämüçin gorjady, nädip aň edilenok?

Soňky ýigrimi ýyl bări Russiýa her pursatda ABŞ-na «NATO-ny çäklerime direme» diýemedimi? Muňa garamazdan Russiýanyň goňşularyny kim ýaraglandyrdy? Bu ýurtlary kim NATO-nyň düzümine aldy?

Jemlär bolsam:

ABŞ konwensional urşa girmezden Russiýa, Hytaý ýaly bäsdeşlerini syýasy-ykdyssdy taýdan gowşatmak, basyş astyna almak üçin «ýeňasty uruşlary» çykarýar...

Garşysyna ösýän global güýç deňagramlylygyny peýdasyna öwürmek üçinem Ukraina ýaly Taýwam konfliktini-de su sebäpli çykardı.

Ah, Bedri Baýkam!

ABŞ PKK-ny nämüçin goldaýandyr öydýäňiz, Ya FETÖ-ny? Bular y dogry analiz edende Ukraina-Russiýa ursy meselesinde nädip dogry analizleri berip bileňzok? Bular biri-birinden üzñe zatlardyr öydýäňizmi? «Uly suraty» göreňzokmy?

Diňe öz bähbitlerini pikir edýän we häzirem özünü «kowboý» sanýan imperialistik ABŞ-nyň haýu-höwesleriniň çägi ýok! Gara güýç syýasatyny ulanyp güýçli bolma strategiýasyny elden bermek islemeýär. Gürrünsiz, 90-njy ýyllarda we 2000-nji ýyllaryň başynda güýjuniň kanoniki menziline ýetdi. Indi güýji we oýnaýan roly barha azalýar, azaldygyçada aggressiwleşýär.

Bedri Baýkam ýaly progressiwlerimiz seresap bolmasa, ABŞ çöküp barýarka dünýäni ýakyp kül etjege meñzeýär.

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 17.08.2022 ý. Publisistika